

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA O'QISHGA QIZIQISHNI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI

Ibodova Nasiba

Alfraganus university Pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi BT-23-2-guruh talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga bo'lgan qiziqishni shakllantirishning samarali usullari yoritiladi. Qiziqish — ta'lim jarayonining asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri sifatida qaralib, o'quvchilar faoliyatini rag'batlantiruvchi metodlar, innovatsion yondashuvlar va o'qituvchining pedagogik mahoratiga urg'u beriladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, o'quvchi faolligi, qiziqish, motivatsiya, interfaol metodlar, kitobxonlik, o'yinli ta'lim.

Bugungi kunda ta'lim tizimida bolalarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni mustaqil o'qishga undash — zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalaridan biridir. Ayniqsa, boshlang'ich sinfda bu jarayon o'quvchining butun ta'lim hayotiga zamin yaratadi. O'qishga bo'lgan qiziqish bolaning nafaqat bilim olishini, balki shaxsiy rivojlanishini, dunyoqarashining shakllanishini ham ta'minlaydi.

Zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish masalasi bugungi kunda dolzarb pedagogik muammolardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Sababi, aynan shu ta'lim bosqichida shakllanadigan bilim, ko'nikma va malakalar bola shaxsining kelajakdagi intellektual, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

O'qishga bo'lgan motivatsiya deganda, o'quvchining ta'lim jarayonida faol ishtirok etish istagi, bilim olishga nisbatan ichki ehtiyoji hamda o'zini o'zi rivojlantirishga bo'lgan intilishi tushuniladi. Agar bu ichki rag'bat sust bo'lsa, o'quvchi darslarda passivlik ko'rsatadi, topshiriqlarni bajarishga befarq qaraydi va bu esa uning umumiy bilim darajasining pasayishiga olib keladi.

Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida o'qishga bo'lgan qiziqishni uyg'otish va uni doimiy ravishda qo'llab-quvvatlab borish o'ta muhim vazifadir. Bunda pedagog tomonidan qo'llaniladigan usul va yondashuvlar alohida o'rin tutadi. Dars jarayonida tanlangan metodika, ishlatilgan didaktik vositalar va pedagogning shaxsiy yondashuvi o'quvchilarning motivatsiyasiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

An'anaviy dars usullari bilan bir qatorda, zamonaviy ta'limda innovatsion texnologiyalar, interfaol o'quv metodlari, vizual materiallar, raqamli resurslar hamda o'yinli faoliyat

elementlaridan foydalanish o'quvchilarda qiziqishni uyg'otish va uni mustahkamlashda samarali hisoblanadi. Masalan, bolalarning yoshiga mos ravishda tayyorlangan interaktiv mashg'ulotlar, audio-video darslar yoki muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan topshiriqlar ularni faol fikrlashga, muhokama qilishga va ijodiy yondashishga undaydi.

Shuningdek, har bir bolaning individual psixologik va kognitiv xususiyatlarini e'tiborga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish ham motivatsiyani oshirishning muhim omillaridan biridir. O'quvchilarning har biri o'ziga xos qobiliyat, xarakter va o'rganish uslubiga ega. Bu jihatlarni hisobga olib dars o'tish, ularning muvaffaqiyatini tan olish, rag'batlantirish va ijobiy baholash orqali ijobiy o'qish muhiti yaratish mumkin.

Ya'ni, boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish – nafaqat sifatli ta'limning, balki ularning kelgusidagi hayotga bo'lgan tayyorgarligining ham poydevori hisoblanadi. Shuning uchun o'qituvchilar doimo pedagogik mahoratini takomillashtirib borishi, zamonaviy yondashuvlarni o'zlashtirishi va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashgan o'quv muhitini shakllantirishi lozim.¹

Shuningdek, o'qishga qiziqish — bu o'quvchining bilim olishga nisbatan ijobiy munosabati, ichki ehtiyoji va intilishidir. Bu jarayon ko'pincha oilaviy muhit, o'qituvchining yondashuvi va maktabdagi sharoit bilan chambarchas bog'liq bo'ladi.

Boshlang'ich ta'limda o'qituvchi — o'quvchilarning faolligini uyg'otuvchi asosiy shaxs. Quyidagilar orqali o'qituvchi o'qishga bo'lgan qiziqishni shakllantira oladi:

- Tarbiya va mehr: Har bir o'quvchiga individual e'tibor, mehr-muhabbat ko'rsatish.
- Rag'bat: Og'zaki va yozma rag'batlar (maqto'v, yulduzcha, diplom).
- Innovatsion metodlar: Klaster, aqliy hujum, rol o'ynash, savol-javob kabi metodlardan foydalanish.
- Integratsiya: O'qish darslarini rasm, musiqa, teatr bilan bog'lash orqali o'quvchini qiziqitirish. Yosh o'quvchilar tabiatan o'yin orqali bilimni yaxshi o'zlashtiradilar. Shuning uchun:
- “So'z top”, “Krossvord yech”, “Kim ko'p so'z ayta oladi?”, “Matnni to'g'ri joylashtir” kabi o'yinlar darslarda qiziqishni oshiradi.
- QR-kodli topshiriqlar yoki raqamli o'yinlar orqali zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish mumkin.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qishga bo'lgan motivatsiyasiga ta'sir qiluvchi omillarni chuqur tahlil qilganda, ushbu jarayon ko'p omilli, o'zaro bog'liq va murakkab bo'lib chiqadi. O'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi va faol ishtiroki turli ichki va tashqi omillar ta'sirida shakllanadi. Quyida ushbu omillar asosiy guruhlariga ajratilib, har biri alohida tahlil qilinadi:

¹ Sultonova D. “Boshlang'ich ta'lim metodikasi”. – Samarqand: Ilm Ziyo, 2020.

Ichki motivatsiya (shaxsiy ichki rag‘bat): Bu o‘quvchining bilim olishga bo‘lgan tabiiy ehtiyoji, yangi narsalarni o‘rganishga intilishi va darsdan zavq olishi bilan bog‘liq. Boshlang‘ich yoshdagi bolalar odatda tabiatan o‘rganishga chanqoq bo‘lishadi. Agar bu chanqoqlik o‘quv muhitida qo‘llab-quvvatlansa, ularning mustaqil fikrlashi va intellektual faolligi kuchayadi. Ichki motivatsiyani oshirish uchun o‘quvchining yutuqlarini tan olish, unga mustaqil izlanish imkonini berish, muvaffaqiyatini qadrlash muhimdir.

Tashqi motivatsiya (atrof muhitdan keladigan rag‘bat): Bu turdagi motivatsiya tashqi omillar – ota-onalar, o‘qituvchilar, sinfdoshlar, baholar, mukofotlar yoki ijtimoiy e‘tirof orqali shakllanadi. Tashqi rag‘bat doimiy bo‘lishi mumkin emas, lekin boshlang‘ich bosqichda bu vosita sifatida samarali ishlaydi. Shu bois, pedagoglar va ota-onalar o‘quvchilarni maqtov, rag‘bat, tan olish, o‘yinlar orqali ishtirokga jalb etish kabi usullar bilan doimiy qo‘llab-quvvatlashlari lozim.

Pedagog shaxsining va yondashuvining ta’siri: O‘qituvchining dars jarayonidagi ishtiyoqi, pedagogik mahorati, o‘quvchilar bilan bo‘ladigan iliq muloqoti, quvnoqligi va samimiyligi o‘quvchining motivatsiyasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. O‘qituvchi o‘z fani bilan ilhomlantira olgan taqdirda, bolada o‘sha fanga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi. Shuningdek, o‘qituvchining har bir bolaga individual yondashuvi, ularning qiziqishlarini inobatga olishi ham muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy va interfaol ta’lim usullarining qo‘llanilishi: Bugungi kunda o‘qitish faqatgina ma’lumot yetkazishga emas, balki o‘quvchini o‘quv jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishga qaratilgan. Shu nuqtayi nazardan, interfaol metodlar, o‘yinli darslar, vizual va audiovizual materiallardan foydalanish, kichik guruhlarda ishlash kabi yondashuvlar orqali darsni qiziqarli va esda qolarli qilish mumkin. Bu usullar nafaqat bilimni mustahkamlash, balki o‘quvchilarni darsga jalb qilishda ham juda muhimdir.

Ota-onalarning ishtiroki va oilaviy muhit: O‘quvchining ta’limga munosabati ko‘p jihatdan uning oilasidagi muhitga bog‘liq. Ota-onalarning ta’limga bo‘lgan e‘tibori, bolaning o‘qishidagi har bir yutug‘iga ijobiy munosabat bildirishi, birgalikda kitob o‘qish, topshiriqlarni bajarishda ishtirok etishi va doimiy ruhiy qo‘llab-quvvatlashi bolaning motivatsiyasini mustahkamlab boradi. Ta’lim oilada qadrlansa, bolada o‘qishga bo‘lgan ijobiy munosabat shakllanadi.

Ya’ni, boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish kompleks yondashuvni talab qiladi. Ichki rag‘batni uyg‘otish, tashqi rag‘batni to‘g‘ri tashkil etish, o‘qituvchining mehrli va zamonaviy yondashuvi, shuningdek, ota-onalarning faol ishtiroki – bularning barchasi o‘quvchilarda barqaror o‘quv motivatsiyasini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

O'quvchilarda kitob o'qishga bo'lgan muhabbatni shakllantirish uchun:

- Har hafta bir kitobcha o'qib, uni sinfdoshlariga taqdim qilish.
- Kitob burchagi tashkil qilish.
- Ota-onalar ishtirokida "Ota-onam bilan kitob o'qiyman" loyihalarini yo'lga qo'yish.

Bundan tashqari, videodarslar, multfilmlar, audiokitoblar, grafik tasvirlar yordamida o'quvchilarda qiziqishni uyg'otish mumkin. Ayniqsa, ko'rish orqali eslab qolish qobiliyati kuchli bolalar uchun bu juda foydali.²

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga qiziqishni shakllantirish — ularning kelajakdagi ta'lim motivatsiyasini belgilovchi omildir. Bu jarayonda o'qituvchining mahorati, dars jarayonidagi metodlar, oila va maktab muhitining roli juda katta. Ta'lim jarayoniga ijodiy, samimiy va bolalar ruhiyatiga mos yondashilganida, har bir o'quvchida o'qishga nisbatan tabiiy qiziqish paydo bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirova M. "Boshlang'ich sinf pedagogikasi". – Toshkent: O'qituvchi, 2021.
2. Sultonova D. "Boshlang'ich ta'lim metodikasi". – Samarqand: Ilm Ziyos, 2020.
3. Vygotskiy L.S. "Pedagogik psixologiya". – Moskva: Pedagogika, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi: "Boshlang'ich ta'lim konsepsiyasi", 2023.
5. Hasanboyeva M. "Yoshlar psixologiyasi va ta'limi". – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.

² Hasanboyeva M. "Yoshlar psixologiyasi va ta'limi". – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.